

MUZEJNÍ



SPOLEK
V UHERSKÉM HRADIŠTI
občanské sdružení

SPOLKOVÝ ZPRAVODAJ

číslo 19., březen 2023

Valná hromada spolku 24. března 2022

V plánovaném čase zahájení bylo přítomno 44 členů, nebylo proto možno jednat. Předseda valnou hromadu ukončil s tím, že po 30 minutách je možno jednat i s účastí nižší než 50 %.

Opakovaná valná hromada se pak řídila programem:

1. Zahájení valné hromady po 30minutách
2. Volba mandátové a návrhové komise
3. Zpráva o činnosti představenstva a plnění programu činnosti v roce 2021
4. Zpráva o hospodaření spolku za rok 2021
5. Zpráva revizní komise
6. Zpráva o stavu členské základny k datu konání valné hromady
7. Návrh programu činnosti na rok 2022
8. Diskuse
9. Závěr

Tento program byl jednomyslně schválen.

Do mandátové a návrhové komise byli navrženi a poté jednomyslně zvoleni:

Ing. Jaroslav Hrabec, Věra Pochylá, Mgr. Radomír Válek.

Mandátová komise vyhlásila skutečný počet přítomných 44 členů a prohlásila valnou hromadu za usnášeníschopnou.



V dalším předseda spolku přednesl svou **zprávu o činnosti předsednictva a o plnění programu činnosti v roce 2021**.

Ve zprávě o práci předsednictva komentoval pětiměsíční období, jež uplynulo od podzimní valné hromady v roce 2020 částečně ještě ovlivněné covidovými omezeními. Mnoho se toho neudálo. Předsednictvo se sešlo dvakrát, přičemž se většina věcí vyřešila elektronickou komunikací. Byly projednány nové přihlášky, všechny s kladným výsledkem. Schváleny byly honoráře pro průvodce, přednášející a pro spolupracovníky spolku nečleny. Především se však jednalo o to, jak využít pro spolkové akce pauzy v protiepidemických omezeních. Pro rok 2021 nebyl schválen program, takže se v předsednictvu dohodla témata dvou poznávacích zájezdů a rozhodlo se o uskutečnění dvou přednášek z programu 2020.

Už když jsme se vraceli 18. července 2020 plni dojmů z Rajhradu zněl autobusem hlas, že v poznávání Santiniho díla by se mělo pokračovat. Bylo proto pro předsednictvo snadné dohodnout jako cíl prvního zájezdu Žďár nad Sázavou s jeho jedinečnou Zelenou horou a dalšími zajímavostmi. Pro další výpravu, tradičně již o posledním srpnovém víkendu zvolen Pernštejn, tentokrát však ne hrad, ale jeho Vrchnostenská zahrada. S návrhem přišel Ing. Slezák, který se na právě ukončené obnově podílel.



25. července tedy vyrazil autobus na Vysočinu. Už v Ostrově nad Oslavou se kolem nás bohužel jen mihl Santiniho zájezdní hostinec vybudovaný žďárským klášteřem. Pozoruhodná stavba svým půdorysem připomíná zámek Karlova koruna. Ve Žďáře jsme se nechali vyvézt až ke kostelu sv. Jana Nepomuckého. Pamatuju dobu, kdy ze smrkového lesa vyčnívala jen věžička a k areálu vedla polní cesta. Dnes se po odlesnění skví areál v plné kráse a je to opravdu Zelená hora. To je ostatně název, který dal vrchu Černý les stavebník kostela opat Václav Vejmluva, jako připomínku mateřského

kláštera žďárských cisterciáků a místa narození Jana z Pomuku. Kostel je postaven na půdorysu pěticípé hvězdy, číslo pět, resp. jeho dvojnásobek se pak vícekrát v konstrukci a výzdobě opakuje. Podobně i v ambitu obklopujícím kostel. V kterémkoliv pohledu člověk objevuje další a další detaily tohoto vrcholného díla barokní gotiky.

Poněkud nepřijemně jsme byli překvapeni tím, že celý parter kaple byl odstrojen – stále probíhá rekonstrukce. Více než dokonale kompensoval tento dojem Mgr. Stanislav Mikule, historik z Regionálního muzea, jenž se nám věnoval celý den. Protáhl nás všemi emporami kostela i ambitem s jeho kaplemi.

Ještě před obědem jsme se zastavili v další Santiniho památce – v Dolním hřbitově. Prozíravostí opata Vejmluvy nemusel být využit pro původní účel – pro oběti moru. Stavba koncipovaná jako rovnostranný trojúhelník s rohovými kaplemi jako hřbitov již dávno neslouží. I když byla rozšířena o další plochu s další kaplí působí velmi příjemně, řekl bych přímo přívětivě – radost zde ležet.

Na oběd jsme zajeli kolem Pilské nádrže do Polničky se stejnojmennou restaurací. Mimo chutné stravy hodnocena i bystrá a půvabná obsluha.

Celé odpoledne pak věnováno klášteru, resp. zámku. Historii kláštera lze datovat léty 1252–1784 s dlouhou pauzou započatou příčinlivými husity a pokračující až do roku 1638, kdy velehradský opat Jan Greifenfels z Pilsenburku majetek vykoupil a znovu řád uvedl. Stavební rozkvět je spjat se jmény Václava Vejmluvy a Jana Santiniho Aichla. Z gotického kláštera mimo kostela Nanebevzetí, ovšem s bohatou barokní úpravou interiéru, a pozoruhodné Studniční kaple nezůstalo prakticky nic. V r. 1784 byl klášter na žádost opata zrušen a dále jako panské sídlo střídal majitele až po rod Kinských, jimž byl majetek znárodněn a v roce 1991 navrácen. Muzeum knihy mnoho let zde sídlící skončilo v roce 2015.

Nejen úporným vedrem, ale i množstvím informací od Mgr. Mikuleho udolání jsme rádi nastoupili do mírně klimatizovaného autobusu k cestě domů.

Jak již řečeno 28. srpen byl datem druhého poznávacího zájezdu. Postupnými cíli byly Vrchnostenská zahrada na hradě Pernštejn a zámek v Rájci.

Když jsme před osmi lety procházeli ke vstupu do hradu, po pravé straně bylo vidět neudržovaný les plný náletových dřevin. Bylo sice možno se dočíst, že svah pod hradem byla okrasná zahrada, těžko tomu ale bylo uvěřit. Vše se začalo měnit od února 2017 a zahrada, či spíše zahrady měly získat vzhled, který byl před 200 lety hodnocen jako jeden z nejkrásnějších v Evropě.

Dobrá věc se podařila, a tak v květnu loňského roku byla obnovena zahrada otevřena veřejnosti. Náklady činily 115 mil. Kč, z toho 17 milionů bylo českých a zbytek dodaly fondy EU.

Projektu předcházela dlouholetá příprava. Na základě stavebně historického průzkumu manželů Škrabalových mohl být vypracován projekt. Celý široký svah až po tok Nedvědičky musel být nejprve na ploše 4,5 ha odlesněn, pak identifikovány, případně pod povrchem odkryty jednotlivé objekty. Při pracích byly pro zpřesňování použity vedle georadaru i drony.

Tak jak se postupně vrchnostenská zahrada rozšiřovala, tak vznikly různé dobové typy. Za barona Františka Stockhammera to byla typicky barokně souměrná západní část. Po roce 1797 došlo péčí barona Ignáce Schröffela z Mannsberku k rozšíření o část v anglo-čínském stylu, vybudování čínského pavilonu a dalších drobných staveb,

instalovány byly plastiky. Průvodcem naší výpravy byl odborník nejpovolanější doc. Přemysl Krejčířík, spoluautor projektu. Doporučuji zhlédnout časosběrný dokument na webové stránce hradu.

Neméně zajímavou lokalitou byl odpoledne navštívený zámek v Rájci. Květymilovně veřejnosti je znám každoročními výstavami kamélií. V době naší návštěvy byly pochopitelně dávno odkvetlé, nicméně bylo se na co dívat a co obdivovat. Současná podoba zámku vznikla za Antonína Karla Salm-Reifferscheidta. Ten renesanční zámek vzniklý z gotické tvrze nechal přestavět ve stylu tzv. rokokového klasicismu. Knížecí rod Salmů vlastnil panství a zámek do r. 1945. Restituční spor se táhne až do dneška.

Zámek se honosí sbírkou orientálního a delfského porcelánu, obrazy starých mistrů, krásným historickým nábytkem. Za zmínku jistě stojí, že zásluhou bývalého komorníka pana Jaruška bylo zachráněno mnoho cenných předmětů, které se mu podařilo včas ukrýt.

21. října byla zahájena „přednášková sezona“ obsáhlou přednáškou Mgr. Tomáše Chrástka o cestách do zemí pod Kavkazem. Bylo to shrnutí dvou cest s různým zaměřením. Jednou to bylo za poznáním významných a zajímavých míst v Ázerbájdžánu a Gruzii, podruhé náročný trek z Tbilisi přes Tsnori a Telavi do srdce Kavkazu. Přednášku doprovázelo nesčetně fotografií. Před účastníky se rozvíjel svět velkolepé a experimentální architektury v kontrastu s původní zástavbou, křesťanských staveb vedle mešit, na jedné straně staleté Svanetijské věže, na druhé při moři Qobustan s prehistorickými kresbami a bahenními sopkami. Bylo toho až oči a uši přecházely.

Neméně zajímavá byla další přednáška 4. listopadu. PhDr. Miroslava Poláková, Ph.D. přijela z Brodu pohovořit na své celoživotní téma Jan Amos Komenský, tentokrát se zaměřením na osoby a osobnosti, jež formovaly jeho život a s nimiž on konfrontoval své názory, případně je učil. Obsáhle se věnovala neustále otevřené otázce místa narození Komenského. Jednoznačně vysvětlila, proč je jím Uherský Brod. Vysvětlila, že svou přednášku nazvala Angelus pacis pro celoživotní a filozofické postoje JAK. Pohovořila o rodinných příslušnících, o manželkách i potomcích. Zmínila Komenského učitele, přátele a spolužáky. Z významných osobností, s nimiž se JAK setkal, s nimiž se přátelil či spolupracoval, je vhodné zmínit René Descarta, Václava Hollara, kardinála Richelieu.

Paní doktorka je nevyčerpatelnou studnicí informací a dvouhodinová přednáška zjevně nestačila tomu, co ještě na dané téma byla ochotna sdělit.

Závěrem své zprávy předseda poděkoval všem, kdo se podílí, či se aspoň účastní akcí spolku. Předsednictvo je tak utvrzováno, že se nesnaží nadarmo. Zvláštní poděkování směřovalo na místopředsedkyni PhDr. Blanku Rašticovou, Ing. Jana Slezáka a Mgr. Malinu za grafické zpracování zpravodaje. A díky samozřejmě patří autorkám a autorům textů a fotografií zpravodaje.

Zpráva Ing. Šupky byla vzata bez připomínek na vědomí.

Zprávu o hospodaření spolku za rok 2021 zpracovanou hospodářkou Jitkou Zpěvákovou přednesla pro její nepřítomnost dr. Rašticová.

Příjmy muzejního spolku v roce 2021 tvořily:

• nevyčerpané zůstatky na účtu a v hotovosti z roku 2020	166 190,08 Kč
• členské příspěvky z roku 2021	26 250,00 Kč
• příspěvky za zájezdy	43 290,00 Kč
• prodej publikace	530,00 Kč
• úroky z účtu	24,38 Kč

PŘÍJMY 2021 CELKEM **236 284,46 Kč**

Výdaje byly čerpány k zabezpečení plánovaných akcí muzejního spolku pro rok 2021 v následující výši:

• vyplacené dohody o provedení práce včetně odvodu daně z příjmu	3 764,00 Kč
• grafické zpracování Zpravodaje	4 200,00 Kč
• dopravné za zájezdy a náklady	40 282,00 Kč
• občerstvení, poštovné, kancelářský materiál	2 901,00 Kč

VÝDAJE 2021 CELKEM **51 147,00 Kč**

Hospodaření muzejního spolku za rok 2021 skončilo
s **kladným zůstatkem ve výši** **85 137,46 Kč**

Bez připomínek byla vzata zpráva na vědomí.

Zprávu revizní komise přednesl předseda komise JUDr. František Smitšík. Ani zde nebyly vzneseny dotazy či připomínky a valná hromada ji schválila včetně výsledku hospodaření.

V dalším bodě jednání místopředsdkyně spolku PhDr. Blanka Rašticová přednesla **Zprávu o stavu členské základny** od 10. 9. 2021 do data konání valné hromady: žádost o přijetí podalo 7 nových zájemců o členství a předsednictvo po projednání jejich žádosti vyhovělo: Ing. Dagmar Gracová, Irena Mariya Janků, Alena Lečbychová, PhDr. Jaroslav Mikulík, Jana Mikulíková, Mgr. Alena Vodičková, Marcela Vodná.

Ze zdravotních důvodů požádala o ukončení členství RNDr. Marcela Kallusová (11. 3. 2022). K 24. 3. 2022 měl spolek 138 členů a 1 člena kolektivního.

Zpráva vzata na vědomí.



Po přestávce místopředsedkyně spolku přednesla **návrh programu činnosti 2022** zpracovaný předsednictvem spolku a vyzvala přítomné, aby se k programu vyjádřili. V diskusi byl přednesen návrh na poznávací zájezd s cílem hrad Helfštýn a Zbrašovské aragonitové jeskyně v Teplicích nad Bečvou. Předsednictvo se bude tímto návrhem zabývat při plánování programu činnosti na příští rok. Další podněty či dotazy nebyly vzneseny. Byl tedy schválen program, v němž nejvýznamnějšími body byly tři zájezdy: Třebíč a Jaroměřice n.Rok., muzeum Rymice a Holešov, šlechtitelská stanice Polešovice (u příležitosti 100 let činnosti pozval RNDr. Habrovanský).

Závěrem přednesla mandátová a návrhová komise **návrh na usnesení**, jež byl pak schválen:

Valná hromada bere na vědomí:

1. Zprávu o činnosti předsednictva a plnění programu činnosti v roce 2021
2. Zprávu o hospodaření spolku v roce 2021
3. Zprávu o stavu členské základny k datu konání valné hromady

Valná hromada schvaluje:

1. Složení mandátové a návrhové komise:
Ing. Jaroslav Hrabec, Věra Pochylá, Mgr. Radomír Válek
2. Zprávu revizní komise za rok 2021
Program činnosti na rok 2022

Sestavil Ing. Ladislav Šupka

Mečové tance našeho regionu

Stejnomená přednáška PhDr. Pavla Popelky, CSc. a Mgr. Marty Kondrové se uskutečnila dne 10. 2. 2022 v Přednáškovém centru Slováckého muzea.



V první části uvedl Pavel Popelka informace o mečovém tanci – podšable, ze své rodné obce Strání, kde ukázal fotografie, mj. i svého děda z roku 1949, který byl nezapomenutelným *fašančárským gazdú* – mužem, který vede a odpovídá za pochůzku po dědině.

Moto celého dění lze charakterizovat coby taneční kolo s meči, jako symbol obrany a tanec v rytmu srdce. Ke kořenům mečových tanců těžko dohlédneme, ale to, co je utvářelo, byla především rekvizita: meč, šavle – prostředek k zničení nečisté síly a též k obraně a spojení v kruhu, kterému se přikládala i magická síla.



Vůbec první dochovaná zmínka „Die Straniaken“ (Taschenbuch für Mähren und Schlesien, Brünn 1806) o mečových tancích se vztahuje k roku 1784, kdy na zámku v Uh. Ostrohu, kam poddanský a majetkově Straňanové patřili, předvedli tanec s meči tak vášnivě, že ani nedbali při tom na nějaké zranění způsobené těmito zbraněmi. Tehdy se totiž tancovalo s ostrými ocelovými šavlemi, v pramenech není zaznamenáno, od kdy se tančilo s dřevěnými šavlemi, které nenesou riziko zranění

V roce 1885 nadučitel ze Strání Kopečný píše národopisci F. Bartošovi o existenci tohoto tance. Proto už v roce 1894 na národopisné výstavce, která předcházela Národopisné výstavě Československé v Praze v roce 1895, se na veřejnosti poprvé mečové tance ze Strání objevily.

V roce 1899 Leoš Janáček při návštěvě sousední Březové, kde sbíral písně, byl upozorněn na gajdoše a podšable ve Strání a rozhodl se, že je předvede v Brně. Ale dostat Straňany do Brna, to nebylo tak snadné a peripetie kolem toho jsou víc než úsměvné. V roce 1906 se Leoš Janáček setkává s mečovými tanci ve Strání podruhé. Seznámil s tím středoškolského profesora, později etnologa v Moravském muzeu v Brně Fr. Pospíšila, který toto téma velmi důkladně a odborně zpracoval a v roce 1922 natočil o tom film.



V průběhu přednášky byl dále promítnut film Fašaneček z roku 1949 od režiséra Kašlíka z Prahy, natáčený už částečně podle scénáře. Tance jsou oproti tradici předváděny na ulici, což dříve nebývalo, tancovalo se pouze v domě. Jako hosté se tu objevují hornáčtí tanečníci spolu s mladičkým Dušanem Holým a tancovali odzemek. Film má mj. i dokumentární hodnotu o tom, jak se tančila straňanská sedlecká, jak tehdy vypadaly domácnosti, domy a celá dědina. Je tam i inscenovaná scénka, kdy se v bitce střetávají dvě skupiny obchůzkářů.

Když se začaly konat folklorní festivaly, straňanské podšable se úspěšně několikrát představily ve Strážnici. Nato vznikl i Festival fašanku na Strání, vždy v sobotu před Popeleční středou s účastí mnoha souborů. Efektní podšablový tanec se dostal do repertoáru mnoha folklorních souborů. A nejen to, rozšířil se i do dalších obcí. Ve Strání dnes obchází dědinu deset až patnáct skupin, a také děti, a to až v úterý před Popeleční středou, jak to bývalo postaru. Jinde se akce ale přesouvá na víkendové dny.



Tradice tanců spojených s masopustními obchůzkami se zde udržela dále jen v Komni a Bystřici pod Lopeníkem.

Společným prvkem je kromě návaznosti na masopustní období starobylá řetězová a kruhová forma tance. Samotný tanec má pak svá daná specifika – kroj, rekvizity, taneční schéma a užití masopustního práva. Vnější znakem práva je rožeň nebo ferula, ozdobená vařecha. Podobu ferule, která opravňuje vybírat peníze, má masopustní právo v Komni, kde ji nosí vážený funkcionář. Na rozdíl od Strání a Bystřice pod Lopeníkem, kde se rožeň plní funkcí masopustního práva v povědomí kolektivu obce za právo již nepovažuje, ale dodnes se užívá. V Komni je uznávaným symbolem masopustní obchůzky a celá veřejnost zná jeho smysl.

Právo v masopustních, ale také hodových obyčejích představuje relikv odvozený z významného artefaktu, kterým bylo rychtářské právo (rychtář jako představitel obce měl až do josefínských reforem také soudní pravomoci). To mohlo mít různou podobu – hole či jakéhosi žezla, pletence z býčích šlach, meče, ale také ruky na holi. Ruka patří k nejstarším symbolům a je právním důkazem autority obce – doloženy je máme již ze středověku.

Obchůzka a tanec Pod šable či Pod šavle je v Bystřici pod Lopeníkem spojena s mladíky, kteří dovršují toho roku 18 let. Tanečníci jsou nazýváni bobkovníci. Tady neuznávají výraz babkovníci užívaný v národopisné literatuře odvozený od v okolí běžně užívaného výrazu chodit po babkách, po babkování (Luh. Zálesí, Komňa ad.). V Bystřici odvozují označení tanečníků bobkovníci od údajného velitele ozbrojených strážců obce varujících před nájezdy cizích vojsk na počátku 17. století, který se měl jmenovat Bobek.



Bobkovníci oblékají sváteční zimní variantu kroje bánovského typu. Tmavě modré soukenné nohavice, v současné době běžnou konfekční košili a bílý soukenný kabátek zvaný jinde lajbl – v Bystřici brunclak. K nezbytnému ustrojení patří dva červené turecké šátky složené uhlopříčně do špičky. Jeden je uvázan kolem pasu cípem směřujícím ke kolenům, druhý je položen na levém rameni, podtažený a svázaný pod pravou rukou. Všichni bobkovníci nosili klobouk, šmukovňák, ozdobený speciální vonicí, pérem, která je zhotovená z bílého peří, zrcátek a textilního kvítí. Z vonice vyčnívají dvě bílá kohoutí ocasní pera – kosárky. Klobouk s vonicí byl jedním ze znaků bobkovníků, ale při tanci chlapcům často spadl, takže už v průběhu 70. let 20. století se nošení vonice na klobouku omezilo obvykle pouze na harmonikáře a košaře. Tanečníci chodí až na výjimky prostovlasí. Rekvizitou při tanci je dřevěná šavle, přesněji meč s rovným tenkým dlouhým ostřím a krátkou rukojetí. Během výzkumů bylo zaznamenáno v některých letech i použití šavlí kovových. Původní rekvizitou zachycenou na fotografiích z prvních desetiletí 20. století byly jen dřevěné ploché hole – tedy napodobeniny úzké tenké čepele meče bez křížové zástity.

Starší zprávy (mimo jiné popis Františka Pospíšila z roku 1911) hovoří o tom, že počet tanečníků byl v Bystřici omezen na čtyři, pátým členem skupiny byl košař, který nosil dlouhý rožeň, na který se napichovaly slaniny, do koše vybíral naturálie, především vejce, obilí či mouku. V národopisné literatuře se objevuje také označení starý, ale sami Bystričané nazývají postavu jako košař. Striktně daný počet tanečníků se v Bystřici už dlouhá desetiletí nedodrhuje, obvykle je tanečníků osm a při tanci tvoří dvě samostatné čtveřice. Záleží i na tom, jak je silný ročník „odvedenců“. Z tradice uspořádat obchůzku bobkovníků se hlavně v posledních letech stává skutečná stmelovací akce kolektivu 18leté mládeže. Na večerní fašankovou zábavu následující po obchůzce chodí chlapci, ale i dívky ročníku v krojích a dívky se při muzice dokonce zapojují vlastním tancem Pod šable.



Doprovodným nástrojem při každoroční obchůzce je vždy harmonika, která nahradila jednoho či dva hudece, které zachytil F. Pospíšil na počátku 20. století. Skupina bobkovníků obchází důsledně celou obec a tanec zatančí před každým domem, kde je domácí pohostí připravenou slivovicí, koblihama, slaninou a košař vybere peníze sloužící k zaplacení večerní zábavy.

Základním útvarem tance je nejprve volný, posléze uzavřený kruh, který utváří tanečníci podbíháním pod šavlemi běhovým krokem. Tanec je omezen na několik figur, které se neustále opakují, neobsahuje žádné přeskoky, pouze výskok snožmo v závěru každé sloky. Tančí se na několik písní, které tanečníci při obchůzce zpívají vždy za sebou. Během zpěvu procházejí obcí, a když přicházejí k domu, volně přecházejí do tance na píseň, kterou aktuálně zpívají a provádí tanec. Není tedy možné přesně zaznamenat, kdy a jakou píseň se začíná, protože tanec vstupuje během obchůzky do zpěvu kontinuálně.

Mečový tanec v Komni je specifický mimo jiné tím, že je doprovázen početnou skupinou maškar a masek. Charakter fašankového průvodu v obci je veselejší a rozvernější než ve Strání nebo Bystřici, kde účast samotných tanečníků v doprovodu gazdy nebo košaře s rozněm představujícím právo nese obřadní charakter.

Důležitým prvkem masopustního průvodu je v Komni fašankové právo tvořené vařečkou ozdobenou červeným kašmírovým šátkem a květinovými voničkami či věnečkem s bílými květy.

Právo nese v čele průvodu vážený občan (je to vždy představený spolku, který fašank pořádá – např. starosta hasičů, Sokola, kapelník dechové hudby ad.). Tato figura se obvykle nazývala v národopisné literatuře starý, ale v Komni tento výraz neznají, říkají prostě ten, co nese právo. Průvod organizuje a udržuje v něm pořádek policajt se šavlí v ruce. Ten, kdo nese právo, má pokladničku a vybírá peníze. Stabilními maskami jsou kominář, slaninář, který opásaný řeznickou zástěrou sbírá naturální část odměny pro fašancháře – na šavli napichuje slaninu. Pro komenský fašank jsou typickou figurou tři až čtyři šašci v oblecích cirkusového charakteru a v kapsách mají rozdrobenou barevnou křidu (dříve saze a různobarevné hlinky), kterou pomalovávají tváře dětí, dívek, žen a domácích, kteří maškary vítají a také stále častěji fotografů a diváků, kteří na komenský fašank každoročně zavítají. Jako šašci se vždy vybírali mladí chlapi, dobří běžci, kteří dohonili vzpouzející se oběti. Další figury jsou variabilní, mezi každoročně se opakující patří babka s dědkem v nůši, stará baba, fotograf nebo filmář a mnoho masek reaguje na aktuální dění. Např. už v únoru 2020 byla zaznamenána maska chemika vyvíjejícího sérum na koronavirus.



Tanečníci jsou v Komni nazýváni skakúni, dovršují toho roku 18 let a jejich počet je pevně stanoven na čtyři. Jsou nápadní tmavým oblečením městského charakteru. Oblékají černé kalhoty-rajtky, tmavé sako a bílou košili s křížkově vyšívaným límečkem a manžetami. Kolem pasu mají uvázaný do špičky složený červený kašmírový šátek. Na hlavě klobouk bohatě zdobený vonicemi z textilního kvítí. Vonice pro skakúny vyrábí Marie Skrežinová ze Zlechova, toho času jediná výrobkyně, která květiny a voničky vytváří. Součástí ustrojení skakúnů je nápadné až divadelní líčení, které v obci provádí již od roku 1961 Ludvík Valerián (nar. 1945), který se tomu naučil od místního holiče Michalčíka. Součástí jsou modře stínované a výrazné černé obočí, vousky pod nosem a černé kotlety zvané safraporty. Líce jsou zvýrazněny červenou barvou. Podobné výrazné líčení mají také některé další masky, hlavně starý, policajt, šašci a slaninář.

Celý průvod doprovází dechová hudba – už dlouhá desetiletí se jedná o dechovou hudbu Komňané, která kontinuálně existuje už od roku 1926. Nástrojové složení a tónina, ve které hraje doprovodná hudba, ovlivňuje i zpěv písní doprovázejících mečový tanec

V některých dalších obcích regionu je výskyt mečových tanců sice zaznamenán, avšak do dnešní doby se nedochovaly. K nim patří např. Nezdenice, kde již F. Pospíšil v roce 1911 píše, že tento tanec se zde neprovádí a je znám pouze z popisu F. Sušila. Naproti tomu detailně popisuje skákání přes šable v Záhorovicích, které se taktéž do dnešní doby neudrželo. Zachovaly se zde však při obchůzce šavle jako rekvizita i masopustní právo v podobě ruky, na které se vybírá příspěvek.



Atraktivita především straňanské varianty tance Pod šable způsobila, že se tanec dostal i do repertoáru folklorních souborů jiných obcí a následně se různým krúžkařským hnutím zaváděl i do masopustních obchůzek, jako tomu bylo např. v Hluku, Kunovicích, Polešovicích, Kostelanech nad Moravou, Uherském Brodě a dokonce i jiných slováckých regionech. V tomto případě však jde o odtržení od kořenů s použitím různých choreografických novotvarů a cizorodý prvek, byť např. v Kunovicích a Hluku lze doložit tanec jako součást masopustní obchůzky již od 50.–60. let. 20. století.

V roce 2021 byly masopustní mečové tance z Uherskobrodsko zapsány do Seznamu nemateriálních statků tradiční lidové kultury Zlínského kraje. Nominace do národního seznamu je v současné době dopracována a bude předložena do konce února 2022.

Ing. František Ilík

Po stopách Čechů ve světě

Proti čtvrtkovým zvyklostem, tentokrát ve středu 9. března 2022, uspořádal Muzejní spolek spolu se Slováckým muzeem zajímavou přednášku PhDr. Martina Nekoly, Ph.D. na téma Po stopách Čechů ve světě: osobnosti a metropole české Ameriky.



Osudy českého exilu a emigrace od 16. století do současnosti představují dlouhý a téměř nepřerušovaný tok dramatických událostí. Svědectví o příbězích těchto lidí patří nepochybně do kontextu českých dějin. Mnohokrát se vynořila otázka, zda pro poznání exilové a obecně vystěhovalecké minulosti bylo uděláno vše potřebné. V jistých ohledech se dá říci, že ano. Mnohé z dokumentů i ústního podání přešlo na stránky knih, do časopiseckých studií a jiných médií, Avšak doba od prvních vynucených odchodů až do dneška je natolik dlouhá, že vyzývá k stálým návratům. Zbývá tak dál obrovské množství práce pro historiky a badatele z jiných disciplín. Češi ve světě nepatří k nejviditelnějším a už vůbec ne k vůdčím rozhodujícím silám světových dějin. Přesto zanechali velice výrazné stopy. Přehled o české migraci za hranice českých zemí nechce tyto stopy hodnotit nebo přímo porovnávat s ostatními etniky a národy, je to jen náčrtek anebo připomenutí, jaké kouty světa zasáhla jejich přítomnost.

Emigrace je opuštění či útěk ze země původu a přestěhování se do jiné země. Podobně imigrace znamená přistěhování se, což je totéž, ale z pohledu cílové země emigrace. Pro nedobrovolný odchod z vlastní země se užívá slovo exil a exulant či vyhnanec. Důvody emigrace mohou být ekonomické, sociální, politické, náboženské nebo jiné pronásledování.

Neznámé končiny lákaly od nepaměti i Čechy. Koncem 15. století se roznesly zprávy o objevení Nového světa i do střední Evropy a v roce 1506 vyšel první spis o Americe v českém jazyce. Patrně prvním historicky doloženým Čechem, který se procházel po americké půdě, byl jistý Joachim Gans z Prahy, alchymista, odborník na metalurgii, který se vylodil s výpravou anglických kolonistů v dnešní Severní Karolině, jak dokládá zpráva z roku 1585. Jeho úkolem bylo pátrat po ložiscích vzácných kovů.



Za připomenutí určitě stojí Augustin Heřman, dobrodruh, diplomat a kartograf, jenž se svou rodinou opustil pobělohorské Čechy a ve čtyřicátých letech 17. století trvale pobýval ve Filadelfii a Novém Amsterdamu (dnešním New Yorku), kde dokonce patřil k poradcům guvernéra. Proslavil se vyhotovením podrobné mapy Virginie a Marylandu. V Novém Amsterdamu Heřman vlastnil několik nemovitostí a dopracoval se vysokého společenského a hospodářského postavení. Roku 1647 se stal členem Nejvyšší rady guvernéra Petera Stuyvesanta, tzv. Rady devíti, a s ním také obchodoval. Patřil k průkopníkům zámořského obchodu a největším exportérům tabáku a kožešin, které dovážel i přes oceán do Evropy.

Dalším z plejády emigrantů byl August Geringer, který se narodil v roce 1842 v Březnici. U svého otce se naučil vázat knihy a této profesi se zdokonalil u svého strýce ve Vídni. Brzy poté co se oženil, využil Geringer poptávky početné české komunity v Americe po knihách v češtině a v roce 1869 spolu s manželkou a švagry odcestoval do USA. Přivezl s sebou náklad 17 tisíc svazků českých knih, které úspěšně rozprodal a splatil tím náklady cesty. Usadil se v Chicagu a založil tady knihtiskařskou dílnu. Po velkém požáru v roce 1871 zůstala jeho dílna jako jediná nepoškozená, což poskytlo Geringerovi značnou konkurenční výhodu.



Byl vydavatelem řady českých krajanských periodik, deníku Svornost a týdeníku Amerikán, které mimo jiné pravidelně informovaly o dění v zemích Koruny české. August Geringer se stal významnou postavou české komunity ve Spojených státech. Byl členem řady chicagských spolků a představitelem tamějšího Sokola. Z vlastních prostředků zřídil sirotčinec a podílel se na zřízení Českonárodního hřbitova. V období první světové války podporovaly Geringerem vydávané listy myšlenky T. G. Masaryka o československém státu nezávislém na Rakousku-Uhersku.

První opravdu masivní přistěhovaleckou vlnu do Spojených států amerických přinesla porážka revoluce roku 1848 a policejní represe rakouské monarchie. Proud Čechů se v dalších letech nezastavil. Nejčastěji se uvádí, že od poloviny 19. století do propuknutí první světové války v létě 1914 odešlo kolem 350 tisíc obyvatel Čech a Moravy. Co se sociálního složení týče, šlo převážně o chudé rolníky s vidinou snadného zisku půdy k obdělávání. Prostorná území Ohia, Illinois, Iowya a o něco později préríjních států jako Nebraska, Oklahoma či Texas skutečně nabízela téměř neomezené možnosti. Češi zde dokázali vybudovat kompaktní zemědělské osídlení a vlastnili farmy s rozlohou, o níž se jim doma mohlo jen zdát. Krvavá občanská válka Severu proti Jihu sice proud imigrantů utlumila, evropská přistěhovalecká ovšem znovu ve velkém začali proudit, když konflikt v květnu 1865 skončil. Vábily je mimo jiné výhody plynoucí ze zákona o domovinách (Homestead Act), přijatého již 20. května 1862. Každému usedlíkovi a občanovi přiznával právo na bezplatných sto šedesát akrů (asi šedesát hektarů) federální půdy na bělochy dosud neobydleném „Divokém západě“. Plným vlastníkem se člověk stal, pokud prokázal, že pozemek minimálně pět let obhospodařoval. Ročně tak v průměru přistávalo u amerických břehů 4 až 11 tisíc Čechů, rekordním počtem byl podle záznamů roku 1907; šlo o 13 554 imigrantů. Vedle rolníků a horníků na venkově se v rostoucích velkoměstech dobře prosadili čeští dělníci, stavební inženýři, sládkové, cukrovarníci, brašnáři, úředníci, lékaři a odborníci v mnoha dalších odvětvích.



Dalším emigrantem, kterého ve své přednášce doktor Nekola zmínil, byl Adolf Joachim Sabath, který se narodil v roce 1866 v jihočeském Záboří v židovské rodině a který již jako patnáctiletý odjel se svým bratrancem do Chicaga. Zpočátku se živil příležitostnými pracemi, později se prosadil jako realitní makléř. Za vydělané peníze platil svá studia a také cesty dalších příbuzných do USA (pocházel z 10 dětí). Vysokoškolská studia práv dokončil v roce 1891 a poté pracoval jako advokát. V roce 1895 byl jmenován soudcem, kterým byl až do roku 1952. V roce 1907 byl zvolen členem Sněmovny reprezentantů za Demokratickou stranu. Jako kongresman působil nepřetržitě 23 funkčních období až do své smrti v roce 1952. Podporoval nezávislost Československa. V roce 1917 prosadil rezoluci, která Československu přiznávala právo na svobodu a nezávislost. Aktivně podporoval T. G. Masaryka při jeho pobytu v USA.



Další významnou osobností českého původu byl pozdější starosta Chicaga Antonín Josef Čermák, též Anton Joseph Cermak, který se narodil v roce 1873 v Kladně. Jeho rodina se přestěhovala podobně jako stovky českých rodin do USA, kde jeho otec hledal místo horníka. Protože otec se v Chicagu, kde původně chtěl pracovat, neuchytil, přestěhovala se rodina do dalšího hornického města Braidwoodu. V dolech v patnácti letech začal pracovat i mladý Antonín. Tato práce mu však nevyhovovala, a proto většinu svého volného času věnoval vzdělávání.

Jeho nechuť k této práci vyvrcholila v roce 1889, kdy požadoval jménem všech pracovníků v jeho úseku zvýšení jejich mzdy (pracovali pouze za dolar a deset centů denně). Vedoucímu se samozřejmě jeho drzost nelíbila, a tak ho okamžitě vyhodil. Po letech však děkoval onomu člověku, který to udělal a také vyzdvihoval to, že práce v dolech ho zocelila a utvrdila jeho lásku k práci a lidu. Antonín Čermák se tedy po ztrátě zaměstnání v Braidwoodských dolech přestěhoval do Chicaga, kde prošel několika zaměstnáními. Již v 19 letech si však dokázal naspořit tolik peněz, aby si mohl otevřít vlastní živnost, a tou bylo povoznictví. Nejprve začal své podnikání s jedním povozem, díky jeho šikovnosti a obratnosti jich měl během pár měsíců až čtyřicet.

V roce 1894 přišel další zlom v jeho životě, vzal si totiž za ženu Češku Marii Hořejšovou, se kterou měli tři dcery. Žena Marie mu také pomáhala v jeho obchodě. Tato spolupráce fungovala přibližně deset let, kdy mimo jiné neustále doplňoval svoje vzdělání a před koncem století předal svůj obchod otci a bratrovi. V roce 1900 začal nahlížet do politiky, přijal funkci soudního vykonavatele a o dva roky později byl zvolen poslancem zákonodárního sboru státu Illinois. V roce 1909 úspěšně kandidoval za Demokratickou stranu do chicagské městské rady, kdy byl považován hlavně za reprezentanta české menšiny.

Roku 1922 byl radním okresu Cook County, jehož počet obyvatel dosahoval úctyhodných 4 miliónů obyvatel. V roce 1928 byl lídrem Demokratické strany okresu Cook County a neúspěšně kandidoval do Senátu USA.

V roce 1931 nastává vrchol jeho kariéry, neboť byl zvolen starostou města Chicaga (získal 58 % hlasů). Kolem jeho mandátu se točí mnoho prvenství. Byl prvním starostou Chicaga, který se nenarodil v Americe a nebyl anglosaského či irského původu. Dále i například to, že Čermákovu inaugurační řeč při převzetí úřadu přenášela do celých Spojených států amerických rozhlasová stanice NBC. Čermák se během svého úřadu musel potýkat s mnoha složitými problémy, které se v té době v USA odehrávaly. Především to byl Al Capone a spolu s ním další gangsteři, kvůli kterým mělo Chicago pověst zločineckého města.

Čermák proti mafii ostře vystupoval a svého předchůdce starostu Billa Thompsona obvinil, že se nechal Caponem a dalšími gangstery podplácet. Dále se město Chicago nacházelo ve velkých finančních problémech. Čermák při řešení těchto problémů ukázal, že je schopný úředník, který má v mysli především zájmy celého města a obyvatel, kteří v něm žijí.

8. listopadu 1932 se ve Spojených státech konaly volby prezidenta. V nich zvítězil demokratický kandidát Franklin Delano Roosevelt, když porazil republikána a dosavadního prezidenta Herberta Hoovera. S Antonínem Čermákem ho pojilo dlouholeté přátelství, oba byli členy Demokratické strany. Čermák také Roosevelta podporoval ve volební kampani. Dne 6. března Antonín Čermák zemřel na následky zranění způsobených atentátníkem. Rakev s Čermákovými ostatky byla přepravena zvláštním vlakem do Chicaga. Na nádraží už na ně čekaly obrovské zástupy lidí, kteří se chtěli se svým starostou rozloučit. Rakev byla vystavena v chicagské radnici, následně byla z radnice vynesena a průvod zamířil na Český národní hřbitov. S Čermákem se přišlo rozloučit více než 25 tisíc lidí, včetně zástupců českých spolků, například Sokola. Na životě českých emigrantů ve Spojených státech amerických se významnou měrou podíleli Sokolové. Zdá se skoro neuvěřitelné, že v roce 1865, kdy v našem království existovalo nebo spíš bojovalo o svoji existenci pár průkopnických sokolských jednot, se v americkém St. Louis našli tři osvícení a vizionářští muži – Karel Procházka, Jaroslav Vostrovský a E. B. Erben, kteří založili, v duchu ideálů našich zakladatelů Tyrše a Jindřicha Fügnera, a jistě taky jako určité duchovní pouto se starou vlastí, dne 14. února 1865 první sokolskou jednotu na americkém kontinentě. A netrvalo dlouho a během pár následujících let vznikly sokolské jednoty v dalších místech – v Chicagu, New Yorku, Baltimoru, Clevelandu, Milwaukee, Detroitu, Cedar Rapids, Omaze a dalších, především tam, kde byla početná česká komunita lidí, kteří přišli do Ameriky za prací. Není cílem tohoto textu podrobně popsat celou historii a vývoj Sokola v USA, ale aspoň připomeňme, že od roku 1879 již probíhaly první soutěže a v roce 1893 se uskutečnil v USA první slet. Ostatně účast amerických sokolů na všesokolských sletech v Praze, především před 2. světovou válkou, je připomínána ve všech našich publikacích z historie Sokola.

Dnes je Americká obec sokolská (AOS) výborně fungující střešní sokolskou organizací s pevnou strukturou v šesti župách a 35 tělocvičných jednotách. Pro úplnost bychom měli doplnit, že kromě AOS fungují v USA také další, i když menší střešní sokolské organizace – Sokol USA, založený především sokolskými imigranty se sídlem v Pittsbourghu, a Dělnický americký Sokol sídlící v New Jersey.

Z celé přednášky pana doktora Nekoly bylo zřejmé, že Češi se v USA neztratili, a nejen v USA. Na světě se k českému občanství hlásí, nebo má české kořeny cca 2,5 milionu lidí. Významnými Čechy, kteří se v USA prosadili v poslední době patří zejména Madeleine Albrightová, která byla první ženou ve funkci ministra zahraničí USA, režisér Miloš Forman, Jirí Voskovec a celá řada dalších.

České stopě v zahraničí by se měla věnovat z pohledu naší společnosti větší pozornost. Jistě by si to zasloužili.

JUDr. František Smitšík

Osm pražských měsíců Reinharda Heydricha

Záměr seznámit členy spolku i uherskohradištskou veřejnost s působením zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha (1904–1942) v protektorátu Čechy a Morava byl přijat na valné hromadě spolku již v únoru 2020. Tehdy ovšem nikdo z nás netušil, že zanedlouho svět postihne koronavirová epidemie...

Uplynuly dva roky (bez dvou dní), kdy se poměrně nepočetná skupinka zájemců sešla v Přednáškovém centru Slováckého muzea, aby z úst PhDr. Karla Podolského vyslechl poutavý výklad o člověku, který je v našich dějinách, jako málokterá osobnost, vnímán tak jednoznačně negativně. Malou účast na přednášce tentokrát nelze chápat jako nezájem, kulturní a společenský život se na jaře letošního roku rozbíhal jen velmi zvolna a mnozí spoluobčané se z obavy před nákazou vyhýbali většímu počtu shromážděných.



Doktor Podolský přednášel pro uherskohradištskou veřejnost opakovaně, jeho přednášky posluchači vždy vyslechl s velkým zaujetím a nejinak tomu bylo i tentokrát. Ve svém výkladu nejprve ozřejmil život Reinharda Heydricha a poté se zaměřil na zachycení jednotlivých cílů a úkolů, které si ve funkci zastupujícího říšského protektora vytyčil a tvrdě prosazoval. V této stati nelze postihnout vše, o čem pan doktor hovořil, proto doporučuji zájemcům seznámit se také s rozsáhlou literaturou – za všechny uvádím dvě knihy: Günther Deschner: Reinhard Heydrich: architekt totální moci (vydána v Praze 2002) a Miroslav Kárný a kolektiv: Protektorátní politika Reinharda Heydricha (Praha 1991).

Reinhard Tristan Eugen Heydrich se narodil 7. 3. 1904 v Halle nad Sálou nedaleko Lipska. Jeho otec byl hudební skladatel, operní pěvec, herec a posléze ředitel hallské konzervatoře, dědeček z matčiny strany byl ředitelem opery v Drážďanech. Reinhard měl dva sourozence, o tři roky starší sestru Marii a o rok mladšího bratra Heinze-Siegfrieda. V rodině byla zakořeněna hluboká hudební tradice, Reinhard hrál od dětství na housle a posléze vedle studia na gymnáziu navštěvoval konzervatoř. Byl zaníceným obdivovatelem díla skladatele Richarda Wagnera. Kromě toho sportoval, pěstoval šerm a po ukončení gymnázia se hodlal věnovat kariéře námořního důstojníka, a proto studoval na námořní škole v Kielu. V roce 1931 byl nucen (po předchozí milostné aféře) námořnictvo opustit.

V téže roce se seznámil s budoucí manželkou, šlechtičnou Linou Mathildou von Osten, která patřila k zapáleným nacistkám. Pod jejím vlivem vstoupil do NSDAP a SS a postupně se díky svým vlastnostem, k nimž patřila nejen pracovitost, ale především bezskrupulóznost, propracoval do pozice předního nacistického pohlavára. Stal se blízkým spolupracovníkem Heinricha Himmlera, který ho ustanovil do funkce nově zřízené bezpečnostní služby – Sicherheitsdienstu a dál v budování kariéry pokračoval; 27. 9. 1939 stanul v čele nově zřízeného Hlavního úřadu říšské bezpečnosti – Reichssicherheitshauptamt.

Za zmínku stojí i jeho bojové aktivity – byl to on, kdo zorganizoval přepadení vysílačky v Gliwicích 31. 8. 1939, které mělo doložit polskou agresi vůči Německu a před světem ospravedlnit útok na Polsko. V letech 1939–1941 byl rezervním stíhacím pilotem Luftwaffe, při jednom z letů byl sestřelen a několik dní neznámý, poté mu Hitler další bojové lety zakázal.

Pověření zastupujícím říšským protektorem v Čechách a na Moravě 27. 9. 1941 ho uspokojilo, byl si jist, že situaci v protektorátu, na rozdíl od svého nemocného předchůdce Konstantina von Neuratha, zvládne. V tehdy zemi narůstal počet sabotáží, přibývalo stávek v továrnách zbrojního průmyslu a dalších projevů odporu vůči okupantům. V této souvislosti je vhodné připomenout, že jistou zásluhu na Heydrichově jmenování měl Martin Bormann, známý „technolog moci“, který cílevědomě budoval svou pozici u Hitlera a odstraňoval z jeho blízkosti své konkurenty. Chtěl Heydricha odsunout z Berlína a současně si ho zavázat. . .

Ihned po příjezdu do Prahy nechal Heydrich zatknout předsedu protektorátní vlády generála Aloise Eliáše, 28. září dal vyhlásit stanné právo a popravil bývalé vysoké prvorepublikové důstojníky a odboráře, např. velitele Obrany národa arm. gen. Josefa Bílého či zemského velitele Obrany národa v Čechách div. gen. Hugo Vojtu.

Jeho cílem bylo co nejvíce od počátku zastrašit národ, odmítal jakoukoliv toleranci k projevům rezistence a rozhodl se ukončit dvojznačný postoj protektorátní vlády. Na druhé straně, v rámci své koncepce politiky cukru a biče a v zájmu nastartování ekonomiky, řešil sociální otázku zaměstnanců dělníků (aby kvalitně pracovali), v dubnu 1942 nechal zvýšit důchody, usiloval o potření šedé zóny (černý obchod, lichva). Během dvou měsíců jeho působení bylo popraveno 404 osob, z toho 170 za černý obchod.

Za dobu svého působení v Praze prosadil celou řadu dalších hospodářských opatření – v polovině října byla provedena evidence veškerého dobytka, vyhláškou byl vydán zákaz prodeje, koní, děti byly nuceny ke sběru kovů atp. V úřadech byly prováděny neustálé čistky – sudetští Němci byli nahrazováni říšskými Němci, kteří tvořili základ jeho spolupracovníků.

V lednu 1942 provedl reorganizaci protektorátní vlády, do jejíhož čela dosadil generála Jaroslava Krejčího a počet ministrů snížil z devíti na sedm. Ministrem hospodářství a práce se tehdy stal říšský Němec Walter Bartsch, ministrem školství a osvěty Emanuel Moravec, nejaktivnější představitel kolaborace.

Bezpochyby nejzrudnější částí jeho politické koncepce bylo tzv. konečné řešení české otázky, 2. 10. 1941 prohlásil, že „Čech v tomhle prostoru už nemá koneckonců co pohledávat...“. Podle jeho představ po válce měla být většina českého obyvatelstva odsunuta na východ, sterilizována či zabita, aby byl vytvořen prostor pro německé obyvatelstvo.

Heydrich jako zastupující říšský protektor nastolil v zemi nebývalý teror a veškeré jeho počínání vedlo nevyhnutelně k rozhodnutí exilové vlády, které padlo již 3. 10. 1941 po popravách předních členů vojenské ilegální organizace Obrana národa. Atentát na Heydricha provedli členové výsadku Anthropoid Jan Kubiš a Josef Gabčík dne 27. 5. 1942. Heydrich se zpočátku po operaci zotavoval, ale nakonec 4. 6. 1942 zemřel. I když historikové neradi používají slovo „kdyby“, přece jen ho použiju – kdyby nebyl atentát proveden, měl být Heydrich vyslán na další misi do Francie a Belgie. Kdoví, jakou hrůzovládu by rozpoutal tam...

PhDr. Blanka Rašticová

Na Hanou – do Rymic a Holešova

Coronavirová epidemie se drží na nízkém stupni, a tak toho v sobotu 25. června 2022 muzejní spolek využívá k uskutečnění dalšího poznávacího zájezdu. Tentokrát na Hanou, do Muzea v přírodě v Rymicích a za památkami města Holešova.

Jako obvykle vyjíždíme zájezdovým autobusem ČSAD z nástupiště č. 26 v 7:30 směr Staré Město, kde přibíráme zbylou část účastníků a míříme na Kroměřížsko, přes Hulín do Rymic, kam přijíždíme krátce před půl devátou. Na internetu je stručná charakteristika obce:

„Obec Rymice se nachází v rovinatém terénu 5 km severozápadně od Holešova v nadmořské výšce 214 m n. m. na rozloze 552 ha. V současné době mají Rymice 605 obyvatel. Z etnografického hlediska spadá do východní Hané. V obci je kostel, obchod, mateřská i základní škola, bistro a hospoda. Dochovala se zde renesanční tvrz a původní stavení z konce 18. a počátku 19. století, která společně tvoří expozici Muzea v přírodě Rymice.“

A právě Muzeum v přírodě je naším cílem. Toto muzeum jsme navštívili již v roce 2005 se SPLKem, Spolkem přátel literatury a Knihovny BBB. Nyní ale byl o důvod více, k původním dochovaným vesnickým objektům se po rozsáhlé rekonstrukci přiřadila opravená tvrz a nyní i hospodářský dvůr, který byl veřejnosti otevřen 14. května 2022.

Areál Muzea v přírodě Rymice, spravovaný Muzeem Kroměřížska, je zcela unikátní svou skladbou. Tvoří ho na jedné straně sedm objektů lidové architektury východní Hané, na straně druhé pak tvrz s hospodářským dvorem, dokládající způsob vrchnostenského hospodaření na Moravě v minulosti. Vesnická stavení, rekonstruovaná v 70. letech 20. století pro muzejní účely, představují způsob bydlení a hospodaření v této oblasti v posledních dvou staletích a jsou jedinečná tím, že stojí na svém původním místě. Pouze dřevěný větrný mlýn německého typu sem byl převezen z nedalekých Bořenovic.



Prohlídky muzea začínají nyní v nově opraveném hospodářském dvoře, kde se nás ujal etnograf muzea PhDr. Petr Hlavačka a po rozdání a zapojení, Blankou Rašticovou v hradištském MICu zapůjčených, sluchátek a mikroportu, který umožnil plynulý výklad i během přesunu a nemuselo se čekat na opozdilce, jsme se vydali na první okruh muzejních objektů v okolí návsi.



Trojúhelníkový návsní prostor lemují bývalé hospodářské usedlosti a vytvářejí historické jádro obce. Na návsi nelze přehlédnout její dominantu kostel sv. Bartoloměje z přelomu 18. a 19. století, ale také tři další objekty výrazně se odlišující od současných stavebních projevů. Stavby typické pro tradiční lidové stavitelství východní Hané.

Podsedeč čp. 14 „Gajovo“ vnitřní dispozicí dokumentuje bydlení druhé poloviny 19. století a je nazvaný podle posledních majitelů. Komunikační jádro domu trojdielné dispozice tvoří průchodní síň, z ní je přístupná dolní komora a světnice.

Podle prostornosti světnice se usuzuje, že zde v minulosti mohl stávat tkalcovský stav. **Dům čp. 116** v protější stavební dispozici stával již před rokem 1830. Součástí je kovářská dílna, která vznikla kolem roku 1870. Uvnitř jsou vystaveny kovářské nástroje. Ve dvorním traktu se nachází zařízení na okování hovězího dobytka. Dům je postaven z pálených i nepálených cihel, kovářská dílna z lomového kamene. Na střeše je z protipožárních důvodů umístěna nehořlavá krytina z břidlice.



Dům čp. 6 „Klimečkov“, obydlí venkovského řemeslníka a drobného zemědělce z konce 18. století, vás přivítá na okraji návsi. Stáří potvrzuje datace na trámu ve světnici – 1789. Dům sloužil i jako dílna jednoho z majitelů, který zde provozoval sedlářské řemeslo. V dílně se vyráběly koňské i kravské postroje a chomouty. Je to nejmenší dochovaná tradiční stavba v obci.

Po prohlídce okolí návsi jsme se přesunuli za dalšími muzejními objekty do místní části Hejnice, která vznikla na konci 18. století na místě bývalé panské hájovny, podle níž dostala své jméno. Zachovaly se zde usedlosti drobných zemědělců, tzv. domkařů, vytvářející shluk tří staveb čp. 62, 64, 65. Jsou to jedny z nejstarších domů v obci. Hejnice byla v roce 1995 prohlášena vesnickou památkovou rezervací.



Dům čp. 62 „na Potůčkovém“ představuje bohatší domkařskou usedlost, o jejímž stáří vypovídá datace na trámovém stropě ve světnici z roku 1798. Zástavba je uzavřená a vymezuje prostor kolem malého dvorku. Interiér usedlosti odpovídá přelomu 19. a 20. století. V jednom z chlévů je instalováno vybavení pro praní prádla.

Dům čp. 64 „u Vymětalů“ je datován podle trámu ve světnici rokem 1817, reprezentuje usedlost chudšího domkaře. Nachází se v něm černá kuchyně s ohništěm a pecí na chléb. Interiér dokumentuje skromné domkařské vybavení domácnosti v 19. století. V hospodářské části si prohlédnete různé domácí nářadí a včelařské pomůcky.



Dům čp. 65 „u Symerských“ je nejmenší v Hejnicí. V minulosti zde bydlel chudší zemědělec. Ve světnici se dochoval strop s letopočtem na trámu 1815. Roubené stěny světnice a komory však pocházejí z roku 1781. V současné době je využíván pro edukační programy.

Větrný mlýn stojí v zahradě domu čp. 64. Jedná se o celodřevěný kládový (německý, beraní) větrný mlýn z první poloviny 19. století. Do Rymic byl převezen v roce 1977 z nedalekých Bořenovic. Uvnitř obdivujeme unikátní konstrukční řešení, mlýnské složení a nářadí. Mlýn se natáčel na středovém sloupu tak, aby perutě byly nastaveny proti větru.

U mlýna nás zaujala mohutná planá třešeň, jejíž plody jsme bohatě ochutnali. V domě přímo naproti větrného mlýna jsme také pozdravili manžele Hromadovy, kteří se na důchod usadili v rodném domě paní Hromadové, dlouholeté knihovnice hradištské Knihovny BBB.

Následně jsme se vrátili na výchozí místo k prohlídce expozic nově zrekonstruovaných objektů.

Renesanční tvrz je nejstarší dochovanou stavbou v obci. K jejím nejslavnějším majitelům patřil vojevůdce z doby třicetileté války Albrecht z Valdštejna. Původně budova z druhé poloviny 14. století prošla nejrůznějšími stavebními úpravami. Roku 1841 byla na tvrzi zřízena cukrovarnická manufaktura. Činnost cukrovar ukončil roku 1858, nestačil konkurenci moderních provozů. Od roku 2006 je přístupná veřejnosti, nachází se zde expozice „Brázdou času“, která přibližuje návštěvníkům duchovní, sociální a hospodářské poměry venkovského lidu, a expozice z dějin obce s řadou archeologických nálezů z okolí.



K renesanční tvrzi přiléhá nově rekonstruovaný barokní hospodářský dvůr dotvářející pozoruhodný ucelený architektonický komplex. Vzniklo v něm potřebné zázemí pro návštěvníky včetně parkování a pokladny. Je zde umístěna i tematická expozice „Od kvásku ke klásku“, zaměřená na tradiční postupy spojené s výrobou chleba, kterou jsme absolvovali. V objektech jsou zároveň umístěny rozsáhlé depozitáře muzea, konzervátorská dílna a odborné zázemí etnografického a archeologického pracoviště. Zhlédli jsme zde také v 1. patře právě instalovanou výstavu „Dobrovolní archeologové na východním Kroměřížsku sdružující se v České archeologické společnosti.“ K našemu překvapení jsme mezi exponáty našli kompletní publikace edice Chříby záhadné a mystické i sborníky Krajem Veligradu, vydávané Historickou společností Starý Velehrad (HSSV). K pobavení některých pak přispěl panel z činnosti HSSV, kde na letitých fotografiích identifikovali velmi mladé známé, např. ředitele Slováckého muzea PhDr. Ivo Frolce, ale našli se zde i mnozí z účastníků zájezdu.



Poté jsme se již přemístili do Holešova, kde jsme nejprve poobědvali v restauraci ve starém Panském pivovaru, která je umístěna do moderně rekonstruovaného prostředí v prostorách pocházejících již ze 17. století.

Dalším cílem zájezdu byl holešovský zámek, kde jsme absolvovali komentovanou prohlídku interiéru. Prohlídku zámecké zahrady komplikoval probíhající závod „NOVA Bikemaraton Drásal České spořitelny“, jelikož v zahradě byl start i cíl a zejména veškeré zázemí této masové akce.

Základy objektu zámku pocházejí z původní středověké tvrze, která byla Šternberky do roku 1574 přestavěna na renesanční zámek. Po vypálení švédskými vojsky jej roku 1651 koupil Jan hrabě z Rottalu, který nechal od roku 1655 vystavět čtyřkřídlou stavbu s nárožními věžemi v duchu raného baroka. Po něm ve stavebních pracích pokračoval i František Antonín hrabě z Rottalu, který nechal upravit interiéry a zřídil zámecké divadlo. Později byly upraveny i interiéry druhého patra ve stylu klasicismu. Kolem se rozprostírá rozlehlá francouzská zahrada. Po roce 1948 byl zámek zestátněn. Celý zámecký areál byl v roce 1989 vrácen v restituci neteři původních majitelů, paní Anděle Dohnalové, která jej v roce 2005 prodala městu Holešov. Město Holešov zámek citlivě opravuje do dnešní podoby kulturního centra, kde se pořádá nespočet výstav, koncertů a jiných kulturních akcí. I když jsou zámecké sály bez mobiliáře, zaujme poutavý příběh tohoto sídla, stejně jako nádherné nástropní malby, bohatá štuková výzdoba, honosný Velký sál, překrásná sala terrena, zámecká kaple či sklepení zámku zrekonstruované do podoby hudebního klubu.



V roce 2005 a 2006 nechalo město Holešov vypracovat firmou Ing. Pavel Šimek – Florart projekt obnovy zeleně u holešovského zámku, který již byl částečně realizován. Vyčištěna a zpřístupněna byla zámecká obora a ošetřeny byly rizikové stromy. Následně byla dosazena lipová alej v hlavní ose zahrady a dosazeny ovocné stromy původních odrůd do sadů. V roce 2015 proběhla rekonstrukce tvarovaných stěn a centrální mlatové plochy.

Někteří účastníci absolvovali i v zámku aktuálně probíhající výstavy „Panenky – příběh života“, velkou výstavní kolekci ručně vyráběných panenek Aleny Dynkové z Valašských Klobouk, která panenky nejen vyrábí, ale také na ně šije oblečení a obléká je. Inspiruje se valašským folklorem a svá díla vyobrazuje v koloběhu života, od narození po máry. Další výstavou byla „Hravá věda“, která interaktivním a hravým způsobem seznamuje se světem fyzikálních zákonů. Návštěvníci si například mohli vyzkoušet vizualizaci zraku různých živočichů, účinky tlakové vlny, hru na optickou harfu pomocí laserových paprsků nebo princip Pythagorovy věty v praxi.

Při přechodu za židovskými památkami byla doporučena prohlídka kostela Nanebevzetí Panny Marie s unikátní Černou kaplí. Vlastní kostel je trojlodní barokní stavba s jednou věží. Postaven byl v 17. století podle projektu F. Lucheseho na základech pozdně gotického chrámu. Na vnitřní výzdobě se podíleli významní moravští sochaři té doby – Jan Jiří Schaubberger (kolem 1700–1744) a Ondřej Zahner (1709–1752).

K pravé straně kněžiště kostela Nanebevzetí Panny Marie je přistavěna Černá kaple. Historik Karel Bartošek říká, že když hraběti Františku Antonínu z Rottalu zemřela jeho milovaná manželka, zachvátil jej nesmírný žal. Díky tomu však v polovině 18. století vznikla v Holešově stavba, která nemá v Evropě obdoby. Kapli se proto také někdy nadneseně říká „moravský Tádž Mahál“.



Majitel panství František Antonín hrabě z Rottalu se rozhodl přistavět pohřební kapli, jejíž výzdoba měla odpovídat prestiži a bohatství tohoto rodu. Kaple nese název podle převládající barvy, která je kombinací černého a šedého umělého mramoru na stěnách, od kterých se výrazně odráží bílý štuk soch a zlacené hlavice pilastrů. Černá kaple byla vysvěcena 25. 7. 1748 olomouckým biskupem a kardinálem Ferdinandem Juliem hrabětem z Troyer. Pod kaplí byla vybudována krypta jako místo posledního odpočinku hraběcí rodiny Rottalů, později i Vrbnů. V současnosti je zde uloženo celkem dvanáct rakví. Krypta není zpřístupněna veřejnosti. Kaple je jedinečné umělecké dílo nevídané hodnoty a proslavila ji výzdoba sochaře Gottfrieda Fritsche (1706–1750). Zakladatel kaple a jeho manželka Marie Cecílie jsou zde zachyceni v nadživotní velikosti včetně do detailů provedeného rokokového oblečení. Pod jejich sochami se nacházejí latinské

nápisy. Proti sobě jsou umístěny dva oltáře. Na západním oltáři je zachycena událost v předvečer Velkého pátku, kdy se Pán Ježíš modlí v Getsemanské zahradě na hoře Olivetské a z posledních sil ho zachytává anděl, aby neklesl k zemi. Na východní straně je umístěn hlavní oltář ke cti ukřižovaného Spasitele. V dolní části lze vidět v plamenech duše ve zhmotnělé lidské podobě, které upínají ruce k ukřižovanému Ježíši na obraze a prosí jej o odpuštění, aby se mohly dostat do nebe.

Celé dílo je vlastně jedno sousoší, do něhož mohou návštěvníci nahlédnout zevnitř. Progresivní Fritsch zde navíc střídal umělecké slohy. Oltář je barokního rázu, sochy Rottala a jeho manželky v rokokovém a oltář s Kristem v Getsemanské zahradě v klasicistním, dost možná prvním na světě, protože v tomto předběhl Fritsch dobu.

Po prohlídce kaple jsme pokračovali k návštěvě židovských památek, hřbitova a Šachovy synagogy.



Židovský hřbitov v Holešově má zřejmě svůj původ již ve 2. polovině 15. století. Nejstarší dochovaný identifikovaný náhrobek je přitom z roku 1646. První písemné zmínky o hřbitově sice pocházejí z roku 1651, lze ale předpokládat, že nynější židovský hřbitov se rozprostírá na původním pohřebišti. Je situován severozápadně od středu ghetta asi 100 metrů od Šachovy synagogy. Má velmi nepravidelný tvar, který vypovídá o postupném zvětšování jeho plochy či velké povodni, která na jaře roku 1686 část lokality vyplavila. Náhrobky hřbitova v počtu asi 1 500 jsou rozptýleny po celé ploše. Nejstarší část ze 17. století až 1. poloviny 19. století se rozprostírá ve středozápadním prostoru, zhruba mezi obřadní síní a tumbou rabína Šacha. Náhrobky tvoří nepravidelné řady, především ve směru sever-jih, přičemž nápisy směřují převážně k východu. Rabínský okrsek můžeme identifikovat kolem hrobky rabína Šacha. Jinak chaotický dojem z umístění či rozptýlení hrobů je pro židovská pohřebišť typickým. Vedle hrobů významných osobností (rabíni J. B. Feilbogen a J. Freimann,

vzdělanec M. Winder) je nejnavštěvovanější a nejvýznamnější hrob a tumba Sabbatai ben Meir ha Kohena (1621–1663). Šachův náhrobek má podobu barokní tumby složené ze čtyř postranních desek s texty svatořečení a přední a zadní desky s epitafem a žehnajícíma kohenskýma rukama.

Při vstupu postavila židovská obec v roce 1903 zřejmě na místě staré márnice obřadní místnost. Budova má zajímavou vnitřní výmalbu s rostlinnými motivy. Z původního vybavení se zachovaly tři velké dřevěné desky s modlitbami a po druhé světové válce zde byla umístěna kamenná deska s 253 jmény místních Židů umučených za holocaustu. Instalovány jsou i další desky (vojáci židovské obce padli v první světové válce, základní kámen Nové synagogy aj.) či věžička z Nové synagogy. Obřadní místnost prošla celkovou opravou v letech 2002–2004.

Následně jsme absolvovali pod vedením pana Vratislava Brázdila, správce a průvodce synagogou, komentovanou prohlídku, kde nás seznámil nejen se synagogou a jejím interiérem, ale také s historií židovství na Moravě, židovskou kulturou a zvyklostmi. Měli jsme i jedinečnou možnost nahlédnout do nově získaných prvních vydání textů rabína Šacha.



Šachova synagoga v Holešově patří mezi nejvýznamnější židovské památky nejen v Holešově a okolí, ale i v celé České republice. Jelikož je tato synagoga dnes již jedinou synagogou tzv. polského typu, která se zachovala v původní podobě, bývá označována dokonce jako světový unikát. Své jméno nese po významném učenci, rabínu Sabbatai ben Meir ha Kohenovi, zvaného Šach, který je také v Holešově pochován na nedalekém židovském hřbitově.



V hlavním sále se nachází krásné kované řečniště, které celému prostoru dominuje. Po stěnách jsou rozmístěny dřevěné desky s hebrejskými a aramejskými modlitbami. Ty najdeme také napsané přímo na stěnách obou dalších podlaží. První patro sloužilo jako tzv. ženská galerie, v dnešní době je zde umístěna expozice Židé a Morava, seznamující návštěvníky s historií židů na Moravě od nejstarších zmínek po druhou světovou válku. Vystaveny jsou rovněž předměty, které se v judaismu používají k bohoslužbám i k běžnému životu.



Ve druhém patře, bývalé mužské studovně „bejt midraš“ (dům učení) je nově instalovaná studovna rabína Šacha, v níž lze obdivovat mimo jiné i rabinovy nejvýznamnější knihy. Ty se do Holešova podařilo získat ze světových internetových aukcí jako významné exponáty. Celou místnost zdobí nádherně zdobený dřevěný strop, obsahující květinové, ovocné a zvířecí motivy, pocházející z roku 1737.

Synagoga byla k bohoslužebným účelům využívána asi do 20. let 20. století, i když dle pamětníků, ještě ve 30. letech se do ní chodívali modlit židovští poutníci především z Polska. Pak se veškerý náboženský život přesunul do synagogy nové. Stará synagoga pak sloužila částečně jako sklad stolařského materiálu, stolařská dílna a její horní část jako byt početné židovské rodiny Bermanovy. Během 2. světové války část rodiny zahynula v koncentračních táborech, část přežila a v synagoze žila až do roku 1955. V té době se zároveň rozhodlo o celkové rekonstrukci objektu, která byla dokončena v roce 1964. Pro veřejnost pak byla slavnostně otevřena 6. září 1964, avšak už ne k účelům náboženským, ale muzejním. Od roku 1964 synagogu spravovalo Muzeum Kroměřížska, od roku 1999 až do současnosti Městské kulturní středisko Holešov. Během období socialistického režimu byla Šachova synagoga, kromě synagog pražských, jedinou oficiálně přístupnou památkou svého druhu v republice.

Po prohlídce mnozí účastníci ještě zakoupili propagační předměty. Časté bylo zejména košer víno.

Poté jsme se již vydali na zpáteční cestu, kterou jsme ukončili náš poznávací zájezd po 18. hodině na autobusovém nádraží v Uherském Hradišti.

Poděkování, jako obvykle, patří Blance Rašticové, která vše opět perfektně, i přes komplikace se zajišťováním dopravy, připravila a zorganizovala.

Zde si dovoluji k zamyšlení kritiku do našich řad. Máme jedinečné možnosti absolvovat řadu zájezdů s vysoce fundovanými průvodci, odborníky na danou tematiku. Jejich zajištění není samozřejmou věcí. Příprava, organizace a zajištění celého zájezdu není otázkou pár hodin. Zvláště v dnešní době, kdy kvůli covidu i jiným okolnostem je stále obtížnější zajistit autobus, který nás odveze. Tentokrát to bylo díky Blance, které vyhověl náš „dvorní“ řidič a přeorganizoval si směny tak, aby mohl jet s námi a neporušil předpisy. Pak nám teprve ČSAD vyhovělo. Považuji tedy za neuctivé, když nejsme schopni zaplnit člena autobus tak, aby se vynaložené úsilí zúročilo. To, že se nakonec zájezd uskutečnil, je opět díky Blance, která obtelefonovala známé a stav doplnila tak, aby to bylo ekonomické. Je nás více než 130 členů a lze vzít případně i partnery. Je tedy ostudou, že nejsme schopni obsadit kvalitní poznávací zájezd, který jsme si na valné hromadě odhlasovali. A není to jen tento případ.

Ing. Jaroslav Hrabec

Výlet Muzejního spolku Uherské Hradiště do Třebíče a Jaroměřic nad Rokytnou

Sobota 30. 7. 2022

Výletní akci zorganizovala tvůrčí duše spolku PhDr. Blanka Rašticová, což zahrnovalo celkový harmonogram návštěvy Třebíče a Jaroměřického zámku, vytipování památkových objektů, zajištění průvodců, zaplacení vstupného, zajištění autobusu a v neposlední řadě garanci příznivého počasí. Ačkoli nás Blanka při nástupu do autobusu ujistňovala, že zajistit počasí bohužel nestihla (předpověď na Vysočinu skutečně nebyla příznivá), v průběhu dne se ovšem ukázalo, že tak trochu blafovala, což chápeme jako výraz její přirozené skromnosti. Počasí totiž bylo naprosto ideální a stejně tak celý průběh výletu.

Cesta do Třebíče proběhla plynule, s deštivou zastávkou u Devíti křížů, kterou jsme všichni přivítali a patřičně využili. V samotném městě Třebíči jsme se nejdříve vydali do Židovské čtvrti za doprovodu mladého a velmi sympatického průvodce Martina Švehly.

V roce 2003 byla židovská čtvrť společně s židovským hřbitovem (jeden z největších a nejlépe udržovaných v České republice) a bazilikou sv. Prokopa se zámeckým areálem zapsána na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO. Jedná se o jediný doklad židovské kultury mimo území Izraele, zapsaný na prestižní seznam. Přidaná hodnota trebičských památek UNESCO spočívá především v tom, že zde na jediném území vedle sebe po staletí žili křesťané a Židé, dvě odlišná etnika rozdílného náboženství, kultury a tradic, a to bez větších konfliktů.



Dnes má židovská čtvrť více než sto dochovaných staveb, mezi něž patří například dvě synagogy, obecní dům, dům rabína, chudobinec, nemocnice, škola a další.

To všechno jsme viděli a měli možnost se na chvíli ponořit do ponuré atmosféry života v trebičském židovském ghetu. Velmi názornou pomůckou k poznání specifik této části Třebíče je úchvatná maketa věrně mapující židovskou čtvrť, vystavená v Zadní synagoze.



Po prohlídce Židovské čtvrti následovala obědová přestávka, kterou většina zájezdu využila návštěvou restaurace u baziliky sv. Prokopa, jež byla druhým cílem naší návštěvy.

Pro ty, co poprvé spatřili baziliku sv. Prokopa, se jednalo o dech beroucí prožitky z monumentality románské sakrální stavby, jež pohne myslí i nevěřících Tomášů v údivu z geniality architektů, řemeslníků a umělců, kteří toto obdivuhodné stavební dílo stvořili. Trojlodní bazilika sv. Prokopa je dlouhá 65,7 m, široká 20,2 m a výška hlavní lodi činí úctyhodných 25 m.



K nejcennějším prvkům baziliky patří nástěnné malby v opatské kapli a románská rozeta s původní desetidílnou kamennou kružbou. Výjimečná je i krypta, jejíž klenbu podpírá padesát sloupů. Podrobnější informace o bazilice lze získat na Wikipedii.



A hurá do moravských Versailles – barokního zámku Jaroměřice nad Rokytnou, jenž patří k nejmohutnějším architekturám 1. poloviny 18. století u nás i v Evropě a řadí se mezi nejnavštěvovanější památky Vysočiny. Pro milovníky historie, což jsme ve spolku asi všichni, a obdivovatele zámeckých zahrad, se jednalo opět o hluboce smyslový zážitek.



Na závěr bych chtěl, jako spolkový novic, projevit upřímné nadšení z mého prvního poznávacího spolkového výletu, neboť byl nejen skvěle zorganizován, oplývající mimořádnou společenskou úrovní, ale zcela jistě přinesl všem účastníkům zajímavé historicko kulturní obohacení.

S hlubokou úctou a poděkováním PhDr. Blance Rašticové, RNDr. Zdeňkovi Habrovanskému za vzdělávací komentáře během cesty a všem účastníkům za příjemnou společenskou atmosféru.

PhDr. Jaroslav Mikulík

Šlechtitelská stanice vinařská v Polešovicích slavila 100 let

V širokém okolí asi není nikdo, kdo by o existenci polešovské stanice nevěděl. Určitě je ale dost málo těch, kdo alespoň rámcově vědí, co všechno se v tomto malém ústavu děje. Šlechtitelská stanice vinařská vznikla jako zemská réková školka. Byla v pořadí třetí, která byla od počátku minulého století založena. Tato zařízení měla pomoci obnově vinic zničených mšičkou révokazem. Poté, co se jako nejučinnější ověřilo štěpování ušlechtilých evropských odrůd na americké odolné podnože, rozhodlo ministerstvo o zřízení školek, v nichž se bude produkovat dostatek sazenic pro obnovu moravských vinic. V době založení získala školka 3,13 ha, postupně výměra narůstala až se dnes ustálila na necelých 16 hektarech.

Rozhodující etapa budování stanice počala v roce 1957. Po vyřešení problémů s révokazem se začala rozvíjet vlastní šlechtitelská práce – udržovací šlechtění, pokusnictví, výzkum a tvorba nových odrůd. Rozrostly se provozní budovy, vystavěl se vinný sklep a přibývala speciální zařízení pro množení a uchovávání roubovacích oček a řízků pro štěpování.

Významný pokrok zaznamenala stanice v době působení Bohumila Hajzlera, jako vedoucího, k němuž přibyl od roku 1954 Ing. Václav Křivánek, jenž vypracoval metodiku udržovacího šlechtění a novošlechtění, prováděl pokusy s výživou, s herbicidy a fungicidy. Stal se autorem nejrozšířenějšího novošlechtění v ČR i SR, Muškátu moravského (MOPR). Spolu s ním se na šlechtitelské práci podíleli další pracovníci, zejména Ing. Alois Tománek a samozřejmě RNDr. Zdeněk Habrovanský, od r.1989 vedoucí stanice a v současné době majitel.

V malé šlechtitelské firmě bylo doposud vyšlechtěno osm odrůd révy vinné, z nichž jsou čtyři moštové (Muškát moravský, Sevar, Floriánka a Mery), tři stolní (Olšava, Vítka a Pola) a jedna podnožová (Amos).

O tom všem nám obsáhle povykládal dr. Habrovanský, když pozval členy Muzejního spolku 3. září na exkurzi. A samozřejmě také na degustaci. S ohledem na prostorové možnosti byl tentokrát počet účastníků omezen na 45 osob. Mimořádně jsme cestovali linkovým autobusem tak, aby od 17 hodin mohl začít program.



Po úvodních informacích o stanici a skupinové fotografii (podle ní nebyl ani maximální počet účastníků naplněn) jsme vystoupali na Štýrskou terasu – zastřešenou vyhlídkovou terasu, součást Vinařského informačního centra. To vzniklo přestavbou a přístavbou bývalé kotelny. Zde pokračoval výklad o historii stanice, o její činnosti a úspěších šlechtitelské práce. Když jsme pak byli informováni o výhledu do krajiny, pro většinu z nás byl pohled na horizont bez charakteristických stožárů topolského vysílače zcela nový.



Následovala krátká procházka areálem stanice kolem pařenišť a mateční vinice, kolem původně správcovského domku do vinného sklepa. Ten byl dokončen v roce 1959 a skýtá dnes přehledku všech možných forem uskladnění vína. Od starodávných dubových sudů až po moderní nerezové tanky, z nichž některé jsou, s ohledem na menší objem šarží vína, „dvoupatrové“.

Po návratu do prostor stanice jsme byli uvedeni do degustační místnosti zvané Golanské výšiny, kde už bylo připraveno vše na komentovaný košt. Asi není třeba zdůrazňovat, že výklad dra. Habrovanského byl velmi odborný a obsáhlý. O každé odrůdě byl vysvětlen její původ, vlastnosti rostliny i výsledného produktu kvašení. Současně s naléváním vzorků koloval i hrozen příslušné odrůdy s listem, abychom měli představu, jak vypadá a chutná produkt před zpracováním v lisovně.



Ochutnávka byla připravena podle nejlepší zvyklosti – na stolech voda, džbánky pro odlévání přebytečného vzorku a drobnosti k zakousnutí. Zde ovšem byla mimo chleba a sýra nestylově nabízena i uzenina (i když nepřiliš kořeněná). Zdeněk Habrovanský ve spolupráci s dcerou Jitkou nám postupně dali ochutnat 8 vzorků. Střídaly se odrůdy světového sortimentu s odrůdami místního původu. Pět vzorků bylo bílých: Mery, Chardonnay, Rýnský ryzlink, Muškát moravský, Floriánka. Jako rosé se prezentovala Jozefinka a závěr tvořily dvě odrůdy červené Cabernet Moravia a Sevar. Poslední jmenovaná odrůda, kterou mám mimochodem velice rád, je pozoruhodná tím, že je v současnosti pěstována v Itálii na větší ploše než u nás.

V družné debatě jsme dopili všechny vzorky a ozobali všechny nabídnuté hrozny.



Někteří účastníci si zašli do prodejny pro láhev nadoma a začalo se smrákat. Spokojeni s mnoha slovy díky našemu hostiteli jsme v osm hodin nastoupili do autobusu, který zajistila naše neúnavná organisátorka Blanka Rašticová a který pro nás navíc přijel až na stanici.

Ing. Ladislav Šupka

Střípky z archeologické mozaiky Uh. Hradiště a okolí

Pro podzimní měsíce připravilo předsednictvo pro členy spolku volný cyklus tří akcí zaměřených na výsledky archeologických výzkumů regionu a jejich prezentaci. První podnět k uspořádání vzešel z jednání spolkové valné hromady v září 2021, kdy si někteří členové přáli mít možnost seznámit se s výsledky výzkumů, prováděných při stavbě dálnice. A protože v letošním roce probíhal archeologický výzkum při rekonstrukci ulice Prostřední a Mlýnská v centru Uh. Hradiště a v září Slovácké muzeum otevřelo nový objekt Cyrilemetodějského centra ve Starém Městě, zrodil se nápad představit vše v průběhu měsíce listopadu 2022.



Jako první se uskutečnila 3. listopadu přednáška Uherské Hradiště – minulost královského města očima archeologických výzkumů, určená také pro zájemce z řad veřejnosti. Archeolog Slováckého muzea Bc. et Bc. Zdeněk Kuchař se v jejím úvodu věnoval výzkumům prováděným v historickém jádru města od roku 1943. Představil badatele, kteří výzkumy vedli, seznámil s okolnostmi, za kterých byly prováděny a také podal nástin jejich hlavních výsledků. A tak se přítomní dozvěděli, že v roce 1943 byly při kopání protiletectkých krytů na dnešním Masarykově náměstí prozkoumány pozůstatky kostela sv. Jiří a hřbitova kolem něj. Zachyceny byly požárové vrstvy z 17.–18. století, které dokumentují mj. zhoubný požár města v roce 1681, při němž byla poškozena či zničena značná část domů v centru a rovněž kostel sv. Jiří. K nálezům patřily zbytky tkanin, keramika, lasturové perly, skleněné artefakty a růžence či křížky.

Další výzkum v tomto prostoru prováděl PhDr. Robert Snášil v roce 1982, výzkum byl vyvolán kopáním šachty pro barokní kašnu (lépe řečeno její kopii, která nahradila původní originál, přemístěný do nádvoří Galerie Slováckého muzea). Při výzkumu

dospěl dr. Snášil až na lokační horizont města a zachytil starohradištní a středohradištní vrstvu. K nálezům patřily zlomky keramických nádob či vápenných malt, struska nebo zvířecí kosti. O rok později prováděl vedoucí archeolog muzea dr. Snášil stavebně historický výzkum Staré radnice a sondážní výzkum uloženin pod ní. Při něm byly odkryty pozůstatky dřevohlinitého domu z druhé poloviny 13. století, zaniklého požárem na počátku století následujícího.

Ve stejném roce 1983 provedl archeolog muzea Mgr. Jiří Novotný v rámci výkopu pro vodovod archeologický výzkum na Masarykově náměstí, při němž byly objeveny pozůstatky barokní dlažby, dřevitá vrstva lokačního horizontu a zejména kamenné základy stavby velkomoravského stáří. Nálezy tvořily fragmenty keramiky, litých maltových podlah a maltových omítek, ale také železné podkovy či železný nožik.



Další archeologický výzkum prováděli v roce 2006 v souvislosti s rekonstrukcí kanalizace Mgr. Miroslav Vaškových, Ph.D. a Mgr. Dana Menoušková v prostoru ulice Sojákovy, Mariánského náměstí, Protzkarovy ulice a Zelného trhu. Nálezy pocházely z 9. století a kolonizačního horizontu a tvořily je dřevěné konstrukční prvky a piloty a kamenná destrukce.

V letech 2007–2008 v rámci prováděné rekonstrukce kanalizace v ulicích Dlouhá a Sojákova objevila Mgr. Dana Menoušková jak nálezy z 9. století, tak z období od poloviny 13. století až do 17. století. K nejzajímavějším náleželo torzo středověké kamenné hradby či dřevěná palisáda a příkop, doprovázené fragmenty středověké a novověké keramiky a zvířecími kostmi.



Výzkum prováděný Mgr. Jaroslavem Bartíkem, Ph.D. před výstavbou polyfunkčního domu v Dlouhé ulici v roce 2015 přinesl nálezy z 13.–20. století. Odkryty byly základy středověké kamenné hradby, středověké a novověké kanalizační zařízení, dřevěné konstrukce a novověké objekty. K významným nálezům náležejí předměty z drahých kovů (fragment zlatého řetízku a stříbrná plaketa, snad poutnický odznak), keramické střepy, dřevěné a železné předměty.

Také další Bartíkův výzkum z roku 2017 prováděný v souvislosti s rekonstrukcí budovy základní umělecké školy na Mariánském náměstí přinesl významné nálezy z raného a vrcholného středověku, ať již se jednalo o falzum arabského dirhamu, zlaté či pozlacené předměty nebo fragmenty keramiky a dřevěné artefakty.

V rámci rekonstrukce barokního opevnění v roce 2018 prováděl dr. Bartík výzkum v ulici Hradební, který přinesl řadu cenných poznatků a způsobu stavby opevnění či použitým materiálu. V letech 2020–2021 zkoumal také areál bývalé sodovkárny před výstavbou polyfunkčního domu. Areál se nacházel v prostoru mezi středověkou a barokní hradbou, objeveny zde byly mj. základy pece na vypalování stavební keramiky, jáma na hašení vápna, nároží zaniklé stavby, odpadní jímka, raně novověká keramika jakož i soubor keramických dýmek.



Ve druhé části své přednášky věnoval Zdeněk Kuchař pozornost výzkumu prováděnému v roce 2022 v ulicích Prostřední a Mlýnská. Na základě geofyzikální prospekce z roku 2020 bylo naplánováno provedení čtyř archeologických sond v obou ulicích. Z důvodu velkého množství inženýrských sítí pod dlažbou se podařilo realizovat pouze dvě. Zejména sonda při vyústění ulice Prostřední do Masarykova náměstí poskytla řadu cenných poznatků. I při tomto výzkumu byly objeveny fragmenty barokní dlažby, základy gotických domů, doklady o velkých záplavách a požáru města v roce 1681 jakož i osídlení z doby Velké Moravy. K zajímavým předmětům náleží střepy keramických nádob, železné předměty z období vrcholného středověku a především železný nástroj k odstraňování kůry stromů nalezený ve vrstvě datované do období Velké Moravy.



Poutavý výklad Bc. et Bc. Zdeňka Kuchaře doprovázela bohatá prezentace a po skončení přednášky měli účastníci možnost prohlédnout si také některé nálezy z posledně jmenovaného výzkumu. Zdeněk Kuchař také trpělivě zodpověděl řadu dotazů.

Druhou akcí plánovaného cyklu měla být 10. listopadu přednáška Mgr. Miroslava Popelky nazvaná Předběžné výsledky archeologických výzkumů z let 2021 a 2022 v trase dálnice D55, úsek 5508 Staré Město–Moravský Písek. Při budování nového úseku dálnice byly v mezi Starým Městem a Moravským Pískem prozkoumány cenné a mnohdy zásadní archeologické situace. Mezi velice atraktivní nálezy se řadí kompletně prozkoumaný půdorys dlouhého domu kultury s moravskou malovanou keramikou ze závěru mladší doby kamenné z Nedakonic, rozsáhlé polykulturní sídliště u Polešovic (zaniklá ves Záblačany) nebo nově objevené kostrové pohřebiště z 11. století s bohatou výbavou z rozhraní katastrů Nedakonic a Polešovic. Miroslav Popelka, vedoucí pobočky Kroměříž Ústavu archeologické památkové péče Brno, měl v úmyslu představit dosavadní výsledky obohacené množstvím fotografické dokumentace z průběhu výzkumů. Zdravotní problémy mu však zabránily jeho záměr uskutečnit a nám nezbyvá než doufat, že si jeho přednášku budou moci zájemci vyslechnout v průběhu roku 2023.

Třetí a poslední akce byla určena pouze členům spolku jako symbolické vyvrcholení letošního roku poměrně bohatého na spolkové akce. Byla jí exkurze do Památku Velké Moravy – Cyrilometodějského centra ve Starém Městě.



Netradičně v úterý 15. listopadu přivítal zájemce v Památníku Velké Moravy vedoucí archeolog Slováckého muzea Mgr. Tomáš Chrástek a seznámil přítomné s nově vybudovaným objektem Cyrilometodějského centra. Poté se účastníci rozdělili do dvou skupin, aby mohli absolvovat komentované prohlídky dvou nových stálých expozic Příběh Konstantina a Metoděje a Pravěk Uherskohradištska. Zsvěcenými průvodci jim byli archeologové Mgr. Tomáš Chrástek a Bc. et Bc. Zdeněk Kuchař. Kromě obou expozic měli členové spolku možnost nahlédnout do zázemí centra – zejména depozitářů a odborné knihovny a studovny.



Ač jsem byla členkou jen jedné skupiny (zatím se neumím rozdvojit, i když bych to občas potřebovala), zodpovědně mohu prohlásit, že oba archeologové se svého úkolu zhostili více než na výbornou. Posluchači jim doslova viseli očima na rtech a byli nadšení jejich výkladem a po skončení je odměnili upřímným potleskem. A upřímné poděkování přidávám i já za celé předsednictvo našeho spolku.

PhDr. Blanka Rašticová

**Slovácké
muzeum
v Uherském
Hradišti**



Vydal Muzejní spolek v Uherském Hradišti

Texty: Jaroslav Hrabec, František Hlík, Jaroslav Mikulík, Blanka Rašticová,
František Smiščík, Ladislav Šupka

Fotografie: Jitka Habrovanská, Tomáš Heřmánek, Jaroslav Hrabec, Jaroslav Mikulík,
Blanka Rašticová, František Smiščík, Ladislav Šupka, archiv Slováckého muzea

Grafická úprava: Michal Malina